DISSERTATIO HISTORICA
DE
METALLIFODINARVM HARTZICARVM
PRIMA ORIGINE ET PROGRESSV ET QVOMODO AD SERENISS. BRVNSVIC. ET LVNÆB. DVCES A. CIↃ CC XXXV. PERVENERINT.

QVAM

PRÆSIDE

VIRO CLARISSIMO

DN. HENRICO MEIBOMIO

Medic. Doct. ejuſq; & Hiſtoriarum Poëſeosq; Prof. Publ. Ordinario celeberrimo, nec non Archiatro Guelphico longe feliciſſimo

Domino & Fautore ſuo plurimum colendo

Publice ventilandam ſiſtit

Auctor

HENRICVS HARDOVICUS Knorn

Ad Diem 6. Martii

ANNO CIↃ IↃC LXXX.

(o)

HELMESTADII,
Typis HENRICI DAVIDIS MÜLLERI, Acad. Typ.

REVERENDISSIMO ET SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO

DN. ERNESTO AUGUSTO

EPISCOPO OSNABRUGENSI, DUCI BRUNSVICENSIUM AC LUNÆBURGENSIUM

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO

Suſcepti Regiminis novi initium feliciſſimum precatur

& ſimul pagellas has humillime offert

Henr. Hardov. Knorn.

Reverendiſſime ac Sereniſſime
Princeps
Domine Clementiſſime.

DUm omnes florentisſimorum Ducatuum, Calenbergici, Grubenhagici ac Gottingenſis incolæ, inter luctus & gaudia diviſi, dolorem ex optimi Principis ac Domini ſui clementisſimi præmaturo obitu nuper exortum Serenisſimi Succeſſo-

ceſſoris intuitu temperant, lacrymasque enatas abſtergunt, & ſibi gratulari incipiunt: non ſecus ac poſt ingratas noctis tenebras oborto iterum Soli applaudimus. Liceat mihi quoque, *Reverendiſſime & Sereniſſime Princeps*, quamvis in Academia adhuc vivēti, ad aras Veſtras debita thura ferre, & devoto pectore adorare. Pervenit enim felicitatis novæ ſenſus ad me quoque, qui in *Serenitatis V.*ræ. Ducatu Grubenhagico, eo parente iisq; majoribus natus ſum, qui in Serenisſimorum Anteceſſorum Veſtrorum miniſteriis inter obſequia devotisſima conſenuerunt. Cumque inter Im-

perii

perii exordia ſoleant antiquo & paſſim recepto more munera Principibus novis offerri; non ingratum forte erit aut inauſpicatum, quod ex ditisſima *Serenitatis V.*ræ Provincia primus pretioſisſimis ex metallis munus, illarum ſcilicet Fodinarũ à me conſcriptam hiſtoriam, ſubmiſſe offeram, quæ nunquam exhauſtos theſauros in ſplendorem & augmentum Ducalis potentiæ quotidie conferunt. Me quidem & Natale ſolum, & cupido inſerviendi Patriæ incitavit, ut, cum alias in minima maxima rerum Harzicarum, tum in ipſa Academia, in originem metallifodinarum, & prima

Sere-

Sereniſſimæ domus in eas jura inquirerem: ut autem, quæ Academiæ valedicturus de illis conſignavi, *Reverendiſſimæ Serenitati V.*[ræ] conſecrare auderem, ipſa temporis hujus occaſio, & renaſcens per Serenitatem V.[ram] Ducatus quoque Grubenhagici felicitas fecit, quum nunquã tempeſtivius quid offeratur, nunquam Auguſtæ mentes blandius, quàm inter ſuorum Imperiorum auſpicia, accipere gratulantium & devotiſſimi obſequii voces ſoleant. Dum igitur vota unanimi quidem conſenſu omnes, ſua tamen quiſque, faciunt, ego ex Hartzicis terris humillimus ſubdi-

tus

tus id unicè voveo, ut in reliqua & diutina Imperij felicitate, METALLICÆ imprimis VENÆ inexhauſta ubertate ſua Serenitati V.[ræ] ſemper ita reſpondeant, ut ſupremum Numen eam ubiq; comitari, & in ipſis terræ cavernis amplisſimis theſauris beare, omnes manifeſto intelligant, & lætentur. Ego certe nunquam non DEUM T.O.M. eo nomine invocabo & ero

REVERENDISSIME AC SERENISSIME PRINCEPS,

REVERENDISS. SERENITATIS VESTRÆ

Humillimus Servus

H. H. Knorr.

§. I.

Cornelius *Tacitus* in deſcriptione Germaniæ, quando cap. 5. de ejus argenti & aurifodinis loquitur, cautè, ceu prudentem Virum decet, ſententiam ſuam promit, & in dubio rem relinquit his verbis: *Nec enim affirmaverim, nullam Germaniæ venam argentum aurumve gignere, quis enim ſcrutatus eſt?* Scrutati autem poſteri ſunt, quamvis longo poſt intervallo, eo ſucceſſu, ut provocare hodie Germania, ditiſſimis ſuis venis, quæ cultores ſuos plurimum beent, impenſasque & ingratum laborem ubertate pretij demulceant, alias paſſim regiones poſſit.

II. Non lubet tamen nunc in omnium Germaniæ Metallifodinarum origines inquirere, ſed in eas tantum, quæ in Saxonia, & quidem hac noſtra patria ad & in montibus illis,

qui Hartz nomine veniunt, hodieque extant, & Serſ.morum Dominorum noſtrorum, Ducum Brunſuicenſium & Lyneburgenſium, à quatuor & quod excurrit, jam propriæ ſunt ſeculis, illisque uberes proventus ſingulari clementia divina reddunt, inexhauſta ſemper fœcunditate, ut non immerito de illis dicere poſſis, quod *Poſidonius* apud *Strabonem* de Hiſpaniæ Metallifodinis, lib. 3. p. 101. hîc *eſſe theſauros perennis naturæ, aut Principatus perpetui ærarium: non divitem modo terram eſſe, ſed & infra ſe opes habere conditas, & revera infra terram non Aden, ſed Plutum habitare.*

III. Locus natalis ut pluribus deſcribatur, cum omnibus notiſſimus ſit, non videtur operæ eſſe pretium, de nomine tamen, ne confuſio oboriatur, paucis aliquid monebimus. Solent qui latinè loqui volunt, montes, qui vulgo Hartz dicuntur, *Hercynios* vocare, nomine apud Græcos & Latinos, ab ipſo uſque Ariſtotelis ævo, non ignoto. Verùm quamvis non negandum, vocabulum *Harcyniæ*, *Orcyniæ*, *Hercyniæ*, ab ipſa Germanica voce Hartz deſcendere, quod vult *Cluverius* l. 3. Germ. Antiq. c.

47. non

47. non autem à duritie incolarum, quæ alluſio tantum eſt Poetica, *quia durius omne, quod illud Educat, eſt aliis*, ut loquitur *Henricus Rosla* in Herlingsberga. Tamen verum eſt, quod idem Cluverus præclare oſtendit, iſtum tractum, qui hodie apud nos nomen retinet, non niſi veteris Hercyniæ Iugi particulam aliquam eſſe, ſylvamque *Bacenin* Cæſari memoratam, Ptolomæique montem *μηλίϐοκον* ad hæc loca pertinere: quamvis nec id negari poſſit, non determinatos adeo illius ſylvæ, quæ Hartz hodie vocatur, fines eſſe, quam *viginti & ſex millibus porrectam* modo citatus *Roslarus*, qui ante quadringentos annos circiter vixit, in carmine ſuo ſcribit. Vide ejus primum editorem *Dn. Joh. Henricum Meibomium*, Cl. Dn. Præſidis Patrem, in notis ad illum p. 39.

IV. Quid obſtat autem, cur non retenta ipſa voce Hartz / diſtinctius loca illa ita nominemus? ceu à medij ævi Scriptoribus, & ab Hiſtoricis noſtratibus latine ſcribentibus factum eſt, & in diplomatibus, latino ſermone, more ævi, conceptis, videre licet. Ita enim in Diplomate Friderici I. Imperatoris, Henrico

 Leoni

Leoni A. 1157. dato, memoratur *Foreſtum in montanis, quæ dicuntur* Hartz. Et *Helmoldus Buzovienſis*, qui ſeculo XII. floruit, adjectivum inde formavit, l. 1. c. 26, cum ſcribit, *Holſatos in montes* HARTICOS *migraſſe*, & cap. 27. ab Henrico IV. Imp. in HARTICO *clivo Hartesburgum caſtrum firmiſſimum ædificatum*, quem alij ſequuntur. Ubi & illud notare licet, olim interdum quidem additam fuiſſe literam Z. ut Hartz pronunciarent, plerumque tamen Hart tantum. Unde in tabulis diviſionis inter Henrici Leonis liberos: *uſque ad montem, qui dicitur Hart*, &, *totus mons Hart ſuus eſt.* Hinc formatio nominis Pagi *Hartingowe*, *Hardgo*, qui in veteribus tabulis & monumentis ſæpius memoratus locorum montibus illis vicinorum diſtrictus quidam eſt. Hinc ipſa illa Henrici IV. temporibus & hodieque ruderibus ſuis notiſſima, arx *Hartesburg* dicta eſt, quæ ab Auctore belli illius Saxonici, græco-latina voce *Arcipolis* vocatur, ſatis inepte, ſi præſertim exterus non fuit, ſed Præpoſitus Goslarienſis *Rupertus*, uti exiſtimat editor *Goldaſtus*. Quin imo adhuc hodie accolis Sylvæ hujus, ruſticis præcipue no-

ſtrati-

ſtratibus, veterum vocum & pronunciationis retinentiſſimis, magis vox **Hart** quàm **Hartz** in uſu manet. Et quamvis ipſi in mediis ſylvis degentes metallarii (utpote hodie omnes Franconica dialecto utentes) addito **z Hartz** pronuncient, cùm tamen dicti illi indigenæ non ſint, ſed ex Miſnicis Franconicisve advenis progeniti, qui proinde hodieque ſingularem & à noſtra Saxonica, ſeu Brunſuicenſi lingua plane diſtinctam ſibi ſervent dialectum, facile hinc apparet accolarum magis, quàm ipſorum metallariorum pronunciationem attendendam eſſe in primævam appellationem inquirentibus. Hinc quidam Scriptores *Harthonem* montem vocant, inſerta aſpiratione, unde ſuum adjectivum *Harthicus* formavit *Abbas Stadenſis* ad A. 1071. Quæ idcirco pluribus exponere volui, ut vitio non vertatur mihi, quod de *Harzicarum* Metallifodinarum ortu dicere, in fronte diſſertationis huius promiſerim. *Harthicos* enim vel *Hartzicos* montes propter dictas cauſas ſemper dein appellabo.

V. Metallifodinæ vero illæ ad & in montibus Harticis ſitæ ita diſtinguuntur, ut Goslarienſes

enſes Rammesbergicæ vocentur *inferiores Hartzicæ* (Unter-hartziſche Bergwercke/) reliquæ verò, quæ in ipſo monte ſunt, *Superiores*, (Ober-hartziſche Bergwercke.)

VI. In inquirenda autem origine Metallifodinarum noſtratium prima, neceſſe eſt ab *Hartzicis Inferioribus* ſeu *Goslarienſibus* incipiamus: de quibus etiam ſolis hac diſſertatione nobis ſermo erit, de reliquis alias acturis. Harum quippe longe antiquior extat memoria; quamvis in *Topograph. Brunſvic* p. 68. memoretur, ex *Chronico Goslarienſi MSto*, Metallifodinas Hartzicas Superiores jam tum An. 950. eſſe inventas, ideoque viginti fere ante Rammelsbergicas annis. Chronicon enim illud ſibi hoc credi non vult, ſed *Lamberto Schafnaburgenſi*, qui tamen, vel ad illum annum, vel alibi, nihil hac de re habet. Ipſarum tamen Inferiorum, ſeu Rammelsbergenſium memoria ſeculum x. non excedit. Illo enim primùm apud Saxones noſtros cœpiſſe innoteſcere, certiſſimum eſt, quamvis de ipſo anno inventionis res non ſit adeò liquida, idque inde fieri arbitror, quod fortaſſis uno tempore ex parte de-

tectæ

tectæ non reſponderint votis, ideoque neglectæ proximis demum annis excultæ magis ſint, manente tamen ex priori & poſteriori tempore eorum memoria. Quod enim de venis argenti in agro Mattiaco, cum eas quæreret ex Romanis Curtius Rufus, ope Legionum ſuarum, ſcribit *Tacitus* Annal. 10. c. 20. *tenuis inde fructus, nec in longum fuit: at legionibus cum damno labor, ecfodere rivos, quæq; in aperto gravia, humum infra moliri:* id ſine dubio in Saxonicis quoque noſtris evenit, non reſpondente ſtatim operæ pretio, hinc neglectis & mox iterum reaſſumtis.

VII. Adducemus autem ipſa prius Hiſtoricorum verba, & deinde ea examinabimus. Primus & luculentiſſimus teſtis, σύγχρονος quippe, prodeat *Witichindus*, Monachus Corbeienſis. Utinam autem ille eam, quam habuit hâc de re notitiam, nobiscum communicaſſet! Ubi enim lib. 3. memorat Ottonis I. ſeu Magni opera, quæ præterire & non explicare vult, inter illa refert quoque p. 32. quod Imperator in *terra Saxonica venas argenti aperuerit.*

IIX. Non

IIX. Non ita diu poſt Ottonem hunc, Anno nimirum 1017 hiſtoriam ſuam ſcribere aggreſſus eſt *Ditmarus*, qui *Mersburgenſis* vulgo dicitur, quoniam ad Epiſcopatum illum in Miſnia tandem pervenit, cùm antea Magdeburgi Monachus, & altero ab hinc milliari Walbecenſis Præpoſitus fuiſſet. Ita autem ille lib. 11. *Temporibus ſuis* (Ottonis I.) *aureum illuxit ſeculum, apud nos inventa primum argenti vena*.

IX. Integro penè ſeculo poſt, *Sigebertus Gemblacenſis* in Brabantia Monachus, in Chronico ſuo ad Annum 968. ita ſcribit: *Otto Imperator in terra Saxonica venas auri & argenti induſtria ſua aperuit.* Cui coævus *Godefridus Viterbienſis* Conradi II. & Friderici I. Capellanus & Notarius Chronici ſui parte 17. ubi de Ottone I. *Ipſe*, inquit, *primus in Goslaria Saxonica argentifodinas invenit.* Et regnante ipſo illo Friderico I. *Otto Friſingenſis* Epiſcopus Chronici ſui lib. 6. c. 24. ſcribit: *Hic eſt Otto, qui poſt multas, quas novi, victorias, Græcos quoque in Apulia & Calabria ſuperavit, ac Imperium Romanum virtute ſua ad Francos Orien-*

tales

tales reduxit, primusque venas argenti & æris juxta Civitatem Goslariam in Saxonia invenit.

X. Seculo XIII. floruit *Conradus à Lichtenau Abbas Vrſpergenſis*, qui etiam quidem hujus inventionis meminit, ſed prætereundo potiùs quàm narrando, ipſiſſimis Witichindi, quem exſcribit, verbis.

XI. Seculo XV. *Theodorus Engelhuſius* Chronicon ſcripſit, collectum ex variis aliis antiquioribus, bonis aliquando, interdum verò pejoris notæ. Is non parum hic turbat. Ad tempora enim Henrici Aucupis, fide Chronici cujuſdam Amelunxbornenſis, refert hiſtoriam ſeu fabellam de paupere quodam, nomine **Gundelkarl** / natione Franco, qui cum Regem venantem in loco, qui nunc Goslar vocatur, excepiſſet ſæpius, præmii loco dari ſibi montem contiguum, qui *Ramesberg* nunc dicitur, petierit, quo impetrato, plures gentis ſuæ viros ſocios ſecum ſumens, locum ædificare cœperit *venasq; metallorum, cupri, plumbi & argenti repererit, ditatus ultra modum.* Cum autem hæc *pag. 176.* ſcripſiſſet, deinde *pag. 179.* ubi ad Ottonis tempora pervenit, ita loquitur: *Otto item*

reperit venas auri & argenti Goslariæ, unde duas Eccleſias collegiatas & nobile palatium Imperiale fundavit ibidem. In immenſum verò per talem aurifodinam ditatus, tam Romæ, quàm alibi, Eccleſias cum Cœnobiis conſtruxit. Eodem ſeculo *Monachus Nußienſis*, qui *Magnum Chronicon Belgicum* compilavit, à *Piſtorio* editum, meminit inventionis Auri & Argentifodinarum ab Ottone factarum ad Imperatoris illius annum 29, ſed Sigeberti, ſupra th. IX. memorati, auctoritate tantum nititur.

XII. Quibus præmiſſis conferamus nonnihil hos teſtes inter ſe, & ſecum committamus, &, quantum fieri poteſt, conciliemus. Primò autem non ſunt omnes unius ævi, ideoque illi ab Ottonis ævo remotiores minorem in his merentur fidem, & ſic omnium minimam Engelhuſius, niſi forte antiquiorum certis auctoritatibus nitatur.

XIII. Secundo loco notandum eſt, non omnes in his Saxoniæ locis vixiſſe, ideoque in re, quæ hic contigerit, præ Gemblacenſi & Friſingenſi & Viterbienſi audiri debere noſtrates,

Witi-

Witichindum, Ditmarum, & hactenus quoque Engelhuſium, Eimbeccenſem videlicet.

XIV. Tertio loco patet, non convenire hos Scriptores in determinandis venis, quales fuerint. Witichindus enim & Viterbienſis *argenti* tantum nominant, cum quo conſentit Ditmarus, quamvis *aurei ſeculi* ſimul meminerit. Sigebertus verò *auri & argenti*, Otto Friſingenſis, omiſſo auro, *argenti & æris*, Engelhuſius denique ſub Henrico *cupri, plumbi & argenti*, ſub Ottone, *auri & argenti* venas repertas ſcribunt.

XV. Quarto quoad locum, de Saxonia Widichindus, Sigebertus, Otto Friſingenſis, conſentiunt: ultimus verò ille & Engelhuſius *Goslariam* determinant, qui tamen ante ſub Henrico *montem* etiam *Ramelbergicum*, ceu locum inventionis, nominaverat. Ditmari verba poſſent alicui dubium parere, dum ſcribit: *apud Nos* inventa eſſe. Meminit certè *Albinus* t. 2. Der Meißniſchen Berg-Chroniken p. 7. fuiſſe, qui hæc verba de Miſnenſibus argenti fodinis interpretarentur, cum in Miſnia Ditmarus ſuum opus ſcripſerit, id quod tamen Albi-

nus ſuo loco & aliis defendendum relinquit. Verùm, quamvis ille Chronicon ſuum anno demum 1017. ſcripſerit (ut teſtatur *Auctor vitæ* ejus) anno autem 1009. Neoburgi in Bavaria ad Epiſcopatum Miſnenſem pervenerit, ideoque ſine dubio factus jam Epiſcopus, & in Miſnia librum hunc ſcripſerit, tamen, cum ex illuſtri Comitum Walbeccenſium domo fuerit, uti Viri Clariſſimi dudum monſtrarunt, per *Nos*, non alios, quam Saxones, intelligit, quippe quem etiam *verum Saxoniæ indigenam* appellat, modo memoratus Vitæ ejus Auctor.

XVI. Quinto quoad tempus, in Ottone M. reliqui conveniunt, ſolus diſſentit recentior Engelhuſius, primam ad Henrici Aucupis tempora inventionem referens. Neque tamen illud Amelunxbornenſe ignotum hactenus, & neſcio cujus, Chronicon, ex quo ea excerpſit Engelhuſius, ſilentibus omnibus coævis, magnam fidem meretur. Rectius Chronicon Saxonicum vernaculum, cum Henrico Aucupi adſcripſiſſet primam fundationem Goslariæ (de qua deinde) mox de filio ejus Ottone addit: De vant de ertze in dem Rammeſzbarghe.

XVII.

XVII. Quod ſi tamen, quæ de quodam Günther Karl dicto *Thomas* Schreiber im Hiſtoriſchen Bericht von Auffkunfft und Anfange der Hartziſchen Bergwercke p. 38. ad tempora Henrici II. Imperatoris refert, fide dignis probari poſſent monumentis, facilè poſſet detegi non tam Chronici Amelungsbornenſis quàm Engelhuſij ipſius error. Aſſerit enim Screiberus, ſublatis fame peſteque foſſoribus per integrum decennium fodinarum metallicarum culturam ceſſaſſe, uſque ad annum nimirum 1016. quo tempore primi Inventoris conſanguineus, Günther Karl dictus, Henrici II. Imperatoris Miniſter aulicus, impetratâ ab Imperatore licentia, venas denuo aperuerit, & felici ſucceſſu earum culturam reaſſumſerit. Et hanc ſive hiſtoriam, ſive fabellam, videtur etiam voluiſſe narrare Chronicon Amelunxbornenſe; quod, cùm *Henrici Imperatoris* ſine ullo additamento meminiſſet, *Engelhuſius* dein errore ad *Henricum Aucupem ſeu I.* retulit, quæ ad *Henricum II.* debuerat. Verùm non opus eſt, ut his conciliandis diu immoremur. In talibus enim compilato-

 ribus,

ribus, qualis Engelhuſius, utut interdum bona quædam occurrant, multa tamen mala mixta ſunt, cumque ex diverſis collecta, ſæpe nec inter ſe ſatis, nec cum veritate convenientia ſcribunt.

XIIX. Qui tamen in prima Metallifodinarum inventione ad Ottonis tempora referenda conveniunt, illorum antiquiores nonnulli annum non determinant, ſolus *Gemblacenſis* in Brabantia annum 968. nominat. Recentiores verò Hiſtorici, *Munſterus*, *Buntingius*, ad annum 972. inventionem referunt, à quo non diſſentit Cl. Domini Præſidis Avus celeberrimus, *Dn. Henricus Meibomius* in Hiſtoria Bardevici, p. 148. quamvis locum illum Sigeberti viderit, ut ex notis ad Widichindum apparet: quibus tamen Auctoribus præeuntibus illi id tempus determinent, non ſatis ſcio.

XIX. Ex *Engelhuſio* colligi poſſet, non ſub finem Imperij Ottonis, ſed diu ante repertas eſſe has venas, ſi verum, ut ſcribit, quod *Otto ditatus in immenſum per talem aurifodinam Eccleſias cum cœnobiis conſtruxerit.* Mortuus enim eſt Otto A 974. quo nondum potuiſſet

ſet in immenſum eſſe ditatus, ſi anno demum 972. fuiſſent repertæ. Quâ de cauſa nonnullis placet Annus Sigeberti 968. Sed profecto hic eadem difficultas urget. Notum enim ſatis eſt, venas primum repertas plures ſumtus requirere, reditus autem parcos eſſe, ideoque nec intra quinquennij ſpacium immenſas divitias inde haberi potuiſſe, ceu rectè animadvertit talium peritiſſimus *Screiberus* p. 26. probandusque tum magis eſſet annus 961. quo Ottonem *venas auri & argenti inveniſſe Goslariæ*, habetur in *Compilatione Chronologica*, edita à Madero, quæ tamen incerti auctoris, nec magnæ auctoritatis eſt. Arbitror autem omninò, boni M. Engelhuſii ſuave ſomnium eſſe, quod de divitiis Ottoni ex aurifodinâ hâc partis, & inde fundatis Eccleſiis, cœnobiisque ſcribit. Quis enim hæc præter eum? Et quàm vacillat in reliquis tota narratio! Quis *duas collegiatas Eccleſias*, quis *nobile Palatium Imperiale*, Ottonis I. tempore, Goslariæ ex coævis memorat, aut ab ipſo fundatas annotat? Quamvis enim *Adamo Bremenſi* l. 3. c. 30. non credam, Henrici demum III. temporibus Goslariam fundatam,

tam, ab eoque *ex molendino ſeu parvo tugurio, in tam magnam civitatem perductam*; certum tamen eſt, non levi errore ad Ottonem I. ab Engelhuſio referri, quæ ad Henricum III. pertinent, à quo *Palatium & duas omnipotenti Deo congregationes inſtitutas*, ſcribit Adamus, Imperatori illo σύγχρονος. Deinde, quænam eſt *Eccleſia* illa, aut *cœnobium*, *Romæ* ab Ottone conſtructum, ſilentibus omnibus, qui Italica illius narrarunt, ſolo id tradente *Engelhuſio*?

XX. Igitur propter Engelhuſium quidem non eſt, ut credamus, vel prioribus Ottonis annis illas venas eſſe repertas, vel jam tum temporis magnas potuiſſe Cæſari ex iis naſci divitias. Patebit enim deinde, diu poſt Ottonem, nondum adeò magnos fuiſſe reditus illos, niſi deteriores ſemper factos in gratiam Engelhuſii credere velimus. Aliæ erant Ottonis M. divitiæ, quas, tot terrarum dominus, fiſco Cæſareo ſibi adhuc conſtante, undecunque habebat, ſufficientes exſtruendis Eccleſiis & cœnobiis, non Romæ quidem, ſed in Germania: quæ hodieque Pij Imperatoris munificentiam paſſim loquuntur.

XXI.

XXI. Ut igitur jam concludam, in ſententiarum illa varietate, videntur tamen omnes hiſtorici in eo concordare, Saxonicas illas Metalli fodinas, & quidem Goslarienſes ſeu Rammelsbergicas, Ottonis temporibus deberi, quamvis ipſe annus non adeò certus ſit. Et ſi citatum antea Amelungsbornenſis Chronici locum cum Engelhuſio, ſtrictè de Henrico Aucupe interpretari, eidemque aliquid valoris tribuere velimus, poſſemus dicere, jam tum ſub anteceſſore Ottonis, Henrico Aucupe, aliquas inventas fuiſſe venas, ſed, pretio operæ non reſpondente, vix innotuiſſe illius rei inventionem; ſub Ottone autem largiora omnia præbentibus venis, Imperatoris illius auſpiciis inventas rectè ſcribi.

XXII. Cur enim præfractè nolim negare, jam tum aliquas venas ſub Henrico Aucupe in hac vicinia innotuiſſe, faciunt antiquæ tabulæ, hodieque in exactiſſimis *notis Meibomianis in Chronicon Corbeienſe* p. 135. ſuperſtites, mentionem facientes *Metallorum* ad Sigfridum Comitem Saxoniæ pertinentium, quamvis, qualia fuerint, non addatur. Continent illæ fundati-

 onem

onem Monaſterij Gröningenſis ad Bodam fluvium, datæ ipſo anno 936. quo Henricus Auceps mortuus eſt, & Otto M. ad Imperium pervenit. Verba hæc ſunt: *Notum fieri voluimus, qualiter quidam Comes Sifridus nomine, ob ſpem retributionis æternæ tradidit hereditatem ſuam ad noſtrum Monaſterium in pago Hardgo, in loco, cui vocabulum eſt Weſtergroningen, ſito iuxta fluvium Bode, hoc eſt, Eccleſiam ipſam cum Clericis, quos ibi proprios habuit,* ET METALLIS, *& quicquid in Auſtrali parte Eccleſiæ intra urbem eſt. &c.*

XXIII. Deinde, quæ Ottonis tempore repertæ fuerunt, *argenti* venas fuiſſe, Witichindo συγχρόνῳ, & Saxoni, credimus potius, quam aliis, de *Auro* multum fabulantibus, Engelhuſio imprimis, tantas ex *aurifodina* divitias arceſſenti. Hodieque enim *argenti* venæ hîc ditiſſimæ ſunt, *auri* autem eductio ſumtus non fert.

XXIV. Videamus autem nunc porrò primos illarum venarum cultores, quos *Francos* fuiſſe ſcribunt. In Chronico Amelungsbornenſi apud Engelhuſium, de paupere illo, ſub

ſub Henrico Imperatore, in loco, qui poſtea Goslar dictus, habitante, nomine *Gundelkarl*, hæc habentur: *Franconiam adiit; erat enim Franco, & plures gentis ſuæ viros ſocios ſecum ſumens, locum ædificare cœpit, venas metallorum, cupri, plumbi & argenti reperit, ditatus ultra modum; ſicque plures accurrentes civitatem ædificant. Sic locum illum alienigenæ fundantes, Saxoniæ ceſſerunt; unde adhuc montem eundem quondam* Franckenberg *nominaverunt.* Jam tum autem ſuprà illa in dubium à me ſunt vocata: nec Franci peritia rerum Metallicarum præ aliis unquam inclaruerunt, vel tum temporis eo nomine celebres fuerunt: ne id quidem credo hujus Chronici Auctori, montem Rammesberg quondam Franckenberg fuiſſe dictum.

XXV. Neque probare poſſum, quæ de Francis à Franciæ Rege Hugone per Ottonem M. petitis in *Topographia Brunſvic.* p. 170. narrantur: rectè potius ab Impp. Conrado II. Saliquo & Henrico III. vel Nigro, Ducibus Franconiæ, evocatos eſſe Francos, ut populoſa magis fieret Goslaria, & hinc illa nomina, Fran-

ckenberg/ Franckenſcharn ſupereſſe, notavit *Th. Schreiber* l. c p. 27.

XXVI. Neque tamen veriſimilitudine carent etiam ea, quæ Generoſus Dn. Löhneis in der Bergkunſt fol. 77. notat, Francorum nomine tum temporis omnes quaſi exteros appellatos, ideoque non proprie dictos Francos fuiſſe, ſed alienigenas tantùm: reverâ autem ex Miſnia fuiſſe oriundos, & quidem ex urbe Grimmenſi, unde familia Grimmiorum hodieque in urbe Goslaria ſuperſit: quamvis etiam non conſtet iſto ævo Miſnicos artis Metallicæ peritos fuiſſe, cum potius ſubſecutis temporibus à noſtris Saxonibus artes illas edocti ſint. Verùm, quicquid hâc de re ſit, valde probabile eſt, ad novum opus accerſitos fuiſſe exteros, incolis non ſatis peritis hujus artis tractandi metalla.

XXVII. In ore omnium incolarum frequens circumfertur traditio, de Ottonis I. Venatore quodam, cognomento Ramme dicto, cujus equus, dum ipſe pedes perſequeretur feras in altiſſimis montibus ac rupibus, arbori alligatus

tus terram interim ungulis ſcalpendo, primam detexerit æris venam. Unde & hic Ramme monti Rammesberg, uxor vero ejus Goſa, fluvio Goſæ, & ipſi deinde urbi Goslariæ, nomen dederit: quæ in vernaculo Chronico Saxonico etiam habentur. Quo reſpiciunt quoque adducti ab Engelhuſio p. 176. verſus Poetæ *T. Emb.* (qui non eſt alius, quam *Theodorus*, vel *Tidericus*, *Lange* ſeu *Longus*, Canonicus Eimbecenſis & Goslarienſis, qui *Poëſin Ducum Brunſvicenſium* ſcripſit, & aliud *de laudibus Saxoniæ poema*, quod ante hos triginta annos primus publicavit antea citatus *Dn. Johannes Henricus Meibomius.*)

Longæ ſilvæ ſcrutator, ſervorum concomitator
Ramme fuit dictus, rammorum pertulitictus.
Eſt mox tantillo Rammesberg *dictus ab illo*
Vxor eius Goza*: nunc eſt ex hac aqua* Goza.

Et pluribus hæc, tanquam indubitatæ fidei hiſtoriam, narrat laudatus Lohneiß. fol. 77. adjiciens, paucos ante annos Goslariæ in cœmeterij Franckenbergici ſacello ſub terra repertum

eſſe

eſſe lapidem ſepulchralem, effigiem venatoris Rammi, gladium manibus tenentis, & uxoris ejuſdem Goſæ, coronam in capite geſtantis, repræſentantem. Quæ totidem fere verbis narrantur in *Topograph. Brunſvic pag. 169.* Verùm cum dictis locis tam accuratè deſcribatur lapidis illius figura, nec tamen ullius inſcriptionis mentio addatur, equidem non video, unde divinaverint homines, hanc Rammi & non alterius forſan fuiſſe effigiem, præſertim cum venatricis capiti corona, niſi quercus forte ex foliis, non videatur conveniens. Citatus deinde Langius ſeculo demum XIII. circiter vixiſſe creditur: quare ſilentibus hâc de re, quotquot mihi quidem videre contigit, Hiſtoricis antiquis, fides hujus fabellæ meritò vacillat.

XXIIX. Poſtquam autem in prima ſub Ottone venarum Metallicarum inventione ſatis diu ſubſtitimus, operæ pretium erit, inveſtigare, quo ſucceſſu à poſteris excultæ ſint Seculi XI. initio ſub *Henrico II.* non neglectas fuiſſe Rammelsbergicas illas fodinas, tradit *Screiberus* l. 1. p. 38. nullis tamen Auctoribus adductis; cogimur itaque & nos in incerto illa relinquere,

defi-

deficientibus, qui memorent, Hiſtoricis. Quamvis etiam deinde Cæſares valde amaverint Goslariam, urbemque illam, *pro patria ac pro lare domeſtico Teutonici Reges incolere ſoliti fuerint*, ut ſcribit *Lambertus Schafnaburgenſis* ad Annum 1071. nec deſint, qui hiſtoriam illorum temporum rerumque in Saxonia geſtarum nobis conſervaverint, tamen de Metallifodinis altum eſt ſilentium. Valde tamen ditata Urbs Goslaria, & ab eodem modo citato *Lamberto* ad A. 1075. p. 222. *locus ditiſſimus*, appellata, poſſet in ſuſpicionem aliquem inducere, per vicinas metallifodinas ditatam fuiſſe urbem, ideoque jam tum temporis illas floruiſſe, cum alias commerciis & congerendis opibus non adeo opportuna ſit urbs illa.

XXIX. Sub *Henrico IV.* Imp. cum occaſione exſtructorum caſtellorum, à conjuratis Saxoniæ Principibus in ipſos montes Harticos transferretur bellum, valdè quidem veroſimile videtur, non potuiſſe operibus ſuis vacare Metallarios. Non tamen toto illo Henrici IV. ævo ceſſaſſe, quicquid hic locorum bene fuerat cœptum, ſed quandoque magna iterum induſtria,

nec

nec ſine proveniente inde utilitate eſſe continuatum, vel inde ſatis colligere licet, quod Henricus I V. decimam Goslariæ alicui in feudum contulerit, ſi credere licet unico Auctori, licet Anonymo, cujus proinde ipſa verba huc adducam. Editus autem eſt ille *Anonymus Chronici Ducum Brunſvicenſium Auctor*, à Cl. Madero, vixitque & ſcripſit circa Annum 1280. & pag. 12. ita loquitur: *Ekbertus, Brunonis defuncti frater, qui Marchio dicebatur, genuit Ekbertum & Gertrudim. Quæ defuncto Patre, & fratre à fautoribus Imperij* (*Imperatoris* legendum hic cenſeo, nam Ecbertus ille Iſenbütteli in molendino fuit occiſus anno 1090. *à quibusdam Imperatoris fidelibus*, ut diſertè ſcribit ad illum annum *Albertus Abbas Stadenſis.*) *interfecto, hæreditatem in Brunſwick obtinuit. Cui fidelis erat inter alios Miniſteriales* WIDEKINDUS DE WULFERBUTLE, *avus Eberti, Patris Gunzelini, Patris Burchardi de Aſſeborch, adeò ut pro eo* (legendum videtur: *pro eâ*) *obſes eſſet Hinrico IV. Imperatori. Cuius Widekindi fidelitatem & conſtantiam Imperator ipſe comperiens, Caſtrum Schartvelde*, DECIMAM MONTIS

TIS GOSLARIAE, *officium Imperiale in Polede, cujus proventus erant* ℳ. *D. libræ, ei jure contulit pheodali: quæ tamen citò vacabant Imperio, cùm Widekindus tantùm filias genuiſſet.*

XXX. Hîc quidem illud dubium non habet, & aliunde quoque certum eſt, *Witichindum de Wulferbutle* pro Gertrude, quæ ab Henrico IV. male habita, obſidem fuiſſe, & diu Imperatorem comitatum, tandem tamen libertatem adeptum: & *Auctor belli Saxonici* p. 146. poſtquam narravit, Cæſarem in prælio illo notabili ad Flatecheim anno 1080 multa promittendo Saxones ab invicem diviſiſſe, quendam *Widekin à Saxonibus cum multis aliis ad hoſtes tranſiviſſe*, ſcribit: qui ſine dubio eſt ipſe ille Witichindus de Wolfenbutle, Cæſarem ſibi hoc tranſitu demeriturus, uti etiam demeruit. Quæ tamen ibi de Aſſeburgiis narrantur, non ſatis patet quomodo huc pertineant, & inter ſe cohæreant. Videtur narrare voluiſſe Auctor, quinam ſuo tempore ex poſteris Widekindi de Wolfenbütle ſuperfuerint, & ſine dubio rectè narravit, per deſcriptores autem ad nos verba iſta corrupta pervenerunt. Circa medium ſe-

 culi

culi XII. in nobiliſſima Aſſeburgiorum familia memoratur *Ecbertus*, qui habuerit ex filio *Burchardo* tres nepotes, *Ecbertum*, *Borchardum*, & *Guncelinum*, Advocatos Heiningenſes, & in illo monaſterio ſepultos. Ex quibus *Guncelinus* iterùm tres habuerit filios, *Ecbertum*, *Borchardum* & *Guncelinum*, qui Anonymo ſcriptori coævi fuerunt. Poſſet igitur quis ſuſpicari *Ecberti Aſſeburgii*, quem Anonymus memorat, Patrem, filiam *Widichindi de Wolfenbutle* conjugem habuiſſe, ex cujus poſteritate ſuo tempore *Burchardus Aſſeburgius* vixerit, & apud Auctorem hunc, cujus verba manifeſto corrupta ſunt, pro *Patris* legendum eſſe *Avi* (cum illa repetitio vocis *Patris* vitium deſcribentis indicet) hoc modo: *Widekindus de Wulferbutle*, *avus Ecberti*, *AVI Gunzelini*, *Patris Burchardi de Aſſeborch*. Henrici etiam IV. temporibus nulli adhuc inveniuntur Aſſeburgii in antiquis literis, eſtque conſtans traditio, antea illos *ab Indagine*, **vom Hagen** dictos, & ſeculo demum XII. ab arce, ruderibus nunc tantum ſuis nota, id nomen accepiſſe. *J. Letznerus* Chronici Daſſilienſis lib. 3. cap. 4. ſcribit, Aſſeburgiorum nomen datum

datum ipſis à vulgo propter ſedem illam, aliàs eos diu adhuc antiquo nomine der vom Hagen/ uſos. Illud quoque, quod dicit Anonymus, *Widekindum de Wolfenbutle* filias tantum habuiſſe, ſuo loco relinquo. Nobilium enim quorundam de *Wolfenbutle* frequens deinde adhuc in antiquis tabulis fit mentio, ut in diplomate Ottonis, primi Brunſvicenſium & Lyneb. Ducis, dato Monaſterio Iſenhagen A. 1243. qui tamen fortaſſis non ab ipſo hoc Witichindo, ſed ab ejus agnatis deſcenderunt. In literis Reinhardi Epiſcopi Halberſtadienſis A. 1118. *Witichindus de Wolferbutle* memoratur, qui an idem ſit cum eo, quem memorat Anonymus, non auſim certò affirmare; fortaſſis tamen eouſque produxit vitam. Quicquid autem ſit, quum Anonymus hic Decimam Goslarienſem à Cæſare Henrico, Witichindo de Wolferbutle in feudum collatam, tot annexis circumſtantiis, referat, quamvis & ſolus hæc narret, & poſt annos penè ducentos, non tamen auſim vocare in dubium. Videtur enim ex alio hæc hauſiſſe coævo hiſtorico.

XXXI. Friderici I. temporibus fodinas

Rammelsbergicas excultas fuiſſe, vel ex *Ecſtormio* colligere licet, qui in Chronico Walkenredenſi p. 50. ita ſcribit: *A. C. 1157 Fridericus I. Rom. Imperator monaſterium in protectionem ſuſcepit, dedit ipſi* QUARTAM PARTEM RAMMELSBERGI GOSLARIENSIS, *cum libera poteſtate permutandi res & bona ſua cum S. R. Imperii ſubditis. Acta ſunt hæc Goslariæ in palatio Cæſareo.*

XXXII. Illis etiam temporibus, cum Henricus Leo Widekindum Daſenburgium in caſtro ſuo Daſenburg obſideret, in expugnatione caſtri illius mentio fit operariorum Rammelsbergenſium, quod verbis *Helmoldi* l. 2. Chron. Slav. c XI. memorabo. *Cum omnem*, inquit, *obſidionis & machinarum violentiam mons altior eluderet, miſit Dux, & vocavit viros induſtrios de Rammesberg, qui aggresſi rem difficilem & inauditam, perfoderunt radices montis Daſenberg, & interiora montis colluſtrantes, repererunt puteum, unde Caſtellani hauriebant aquam, quo obturato, defecit aqua caſtellanis.* Idem verò Henricus Leo, adverſariorum ſuorum, & Friderici Cæſaris imprimis potentia

ad

ad anguſtias redactus, & irritatus, anno 1180. *congregato exercitu Saxoniam aggreſſus, folles Goslarienſium incidit, officinasq́; operis eorum deſtruxit*, ceu ad hunc annum memorat *Chronicon Montis Sereni*. Cui ſimile narrat ad Annum 1182. *Chronicon Bigaugienſe*, editum à Cl. Madero, & rectè addit, everſos eſſe folles illos Goslariæ *in Cæſaris injuriam*, utpote ad quem urbs ipſa, & fodinæ illæ Metallicæ pertinebant, ut deinde oſtendetur.

XXXIII. Sub *Henrico VI.* Cæſare, finiente Seculo XII, laudari iterum induſtriam Rammelsbergenſium in excavando monte deprehendo, quæ nec hic omittenda eſt. Henricus enim VI. cum ſub finem ſeculi XII. Henricum, Leonis filium, Ducem Saxoniæ & Palatinum Rheni, ſacræ ſuæ expeditionis non tantum ſocium ſumeret, ſed etiam in exercitu ſuo Ducem faceret, caſtrum quoddam *Chorutum nomine, unius diei itinere à Tyro diſtans, maxima obſidione Dux Henricus vallavit. Et quia locus ille præruptus erat nimis, & quaſi inacceſſibilis, novum genus expugnandi, hoſtibus verò omninò incognitum, ſunt aggreſſi. Fuerunt ſanè ibi nonnulli de*

Saxonia (retineo ipſa verba *Arnoldi Lubeccenſis* Chron. Slav. l. 5. c. 4. qui ſolus, quod ſciam, hanc rem memoravit) *quibus erat notum, quâ arte excavatur* MONS ARGENTARIUS, QUI APUD GOSLARIAM *multis eſt cognitus. Multo igitur labore expenſaque plurima opus illud aggreſſus eſt, Præfectis quidem operis vigilantius inſiſtentibus, cooperatoribus verò caſtrorum in gyrum reciproca vice ſeſe alternantibus. Cumque tali arte montem cavarent, appoſitoque igne, prout libuit, muros cadere facerent, hoſtes exterriti neſciebant quid agerent, dum caſtrum ſubrui quaſi ſine tormento murorum viderent. &c.* Quæ integra recitare volui, ut pateat, artem illam per cuniculos ſuffodiendi & diruendi arces murosque igne ſuppoſito (quæ hoc ſeculo ad ſummum pervenit, priſcis tamen non incognita, ceu vel ex iis patet, quæ de Cumarum expugnatione à Narſete facta, narrat *Agathias* hiſtor. lib. 1. p. 540.) illo ævo orienti ipſi mirabundo à Saxonibus noſtris Rammelsbergicis, dirigente Henrico, ex Serſmorum Ducum & Dominorum noſtrorum progenitoribus Principe fortiſſimo, eſſe oſtentatam. Quo reſpiciens ſine dubio Vir

CL.

Cl. *Johannes Juſtus VVinchelmannus*, in Genealog. Ducum Br. & Luneb. nuper edita, de hoc Henrico Palatino p. 75. ſcribit, quod cum ſuis fidelibus Saxonibus & Metallariis magnum terrorem hoſti injecerit.

XXXIV. Sub Ottone IV. ex hac Serſ.ma Domo, Cæſare Auguſto, etiam metallifodinarum Hartzicarum memoria extat. Equidem exorto inter illum & Philippum Anti-Cæſarem bello, cum illud in hâc vicinia arderet, ipsâ Goslaria per Guncelinum Dapiferum Ottonis occupata & direptâ, fortaſſis non leve quoque damnum Rammesbergicæ fodinæ paſſæ ſunt, quod exiſtimat *Schreiber*. l. c. p. 41. *Arnoldus* tamen *Lubecenſis*, qui hanc Goslariæ direptionem pluribus narrat, lib. 6. c. 7. quemque *Cranzius* aliique ſequuntur, id non tradit. Interim, non eſt dubium, quin dein majorem Otto earum curam habuerit. Ex patrimonio enim paterno *totus mons Hart* ad illum pervenerat, ut eſt in tabulis diviſionis inter Henrici Leonis liberos factis: ad eundem verò, ut Cæſarem Auguſtum, metallifodinæ ſpectabant. Quod enim tunc excultæ ſint, ſatis manifeſtum eſt ex Diplomate Ottonis hujus,

hujus, quod hodieque integrum ſupereſt apud *Ecſtormium* in Chron. Walkenredenſi, p. 75. quo monaſterio illi *ſe Imperiali Auctoritate poſſeſſiones infra ſcriptas &c. curiam & areas, quæ poſſideat monaſterium prædictum in Goslaria, cum univerſò emolumento, quod ibidem habet in monte, & caſas conflatorias, quas habet in nemore*, confirmare teſtatur. Datum eſt Diploma A. 1209. De quibus bonis ſuis Harzicis valde ſoliciti Walkenredenſes, non ſolum à Cæſare ea ſibi confirmari fecerunt, ſed jam tum ante ab Innocentio X. Pontifice Romano. Is enim in bulla A. 1205. data & à quindecim Cardinalibus ſubſcripta, confirmavit nominatim omnia bona, quæ tunc fuerunt penes Monaſterium, & inter illa, *Officinas in Hercynia* (id eſt *Harzicis* montibus, ut ſupra expoſui) *cum omnibus libertatibus*, ceu videre eſt apud modo citatum *Ecſtormium* p. 69. qui bullæ quidem non omnia verba, quædam tamen recitat.

XXXV.

XXXV. Sed jam è turbulentis ad illa felicia pervenimus tempora, quibus regnante Friderico II. Auguſto, ſuperſtite, ex Henrici Leonis poſteris, Ottone, quem Puerum vocant, Ducalis dignitas, quæ ad hanc Serſ.mam domum jam anno 1071. per Welfum Azonis filium devenerat, novo titulo fundata eſt, & ſimul Metalli fodinæ ad Ottonem, & in eo ad omnes Serſ.mos Succeſſores pervenerunt. Factum hoc eſt in celeberrimis illis Comitiis, Moguntiæ 1235. habitis, in quibus frequentiſſimus Epiſcoporum, Principum, Comitumque numerus fuit, *quorum conſilio, conſenſu & aſſiſtentia*, ut habent verba Diplomatis Cæſarei, Fridericus II. Ottonem in Ducem Brunſuicenſem & Lyneburgenſem ſublimavit, Eidemque Goslarienſes illas metallifodinas, quæ ad Imperium tum temporis pertinebant, donavit. Verùm præſtat ipſa Imperatoris in tabulis illis verba, præcipuè, quæ huc faciunt, audire: FRIDERICUS *Secundus &c. Per præſens ſcriptum noverit preſens ætas, & futura poſteritas, quod, cum propoſiti noſtri foret, ut dilectum conſanguineum noſtrum* OTTONEM DE LUNEBORG *ad fidem Imperii & de-*

votionem noſtram efficeremus arctius obligatum, nec loci vel temporis opportunitas affuiſſet, quo conceptam erga eum intentionem noſtram proſequi nos deceret. Contingente cauſa noſtri feliciſſimi adventus in Alemanniam, & pro reformatione totius terræ ſtatus, indicta Maguntiæ curia generali, dictus Otto, ad eandem curiam vocatus, acceſſit, &c. Se totum in manibus noſtris expoſuit; noſtris ſtare beneplacitis, & mandatis, & inſuper proprium caſtrum ſuum Luneborg, quod idiomate Teutonico vocatur Eigen/ *cum multis aliis caſtris, terris & hominibus, eidem caſtro pertinentibus, in noſtram proprietatem & dominium ſpecialiter aſſignavit, ut de eo, quicquid nobis placeret, tanquam de noſtro proprio faceremus. Nos autem, qui tenemur modis omnibus Imperium augmentare, prædictum caſtrum Luneborg, cum omnibus caſtris, pertinentiis & hominibus ſuis, quemadmodum ex ejusdem Ottonis aſſignatione in proprietatem accepimus, in præſentia Principum, in Imperium tranſtulimus, & conceſſimus, ut per Imperium infeodari debeat. Civitatem inſuper de Brunſvic, cujus medietatem proprietatis dominii à Marchione*

de Ba-

de Baden, & reliquam medietatem à Duce Bavariæ, dilectis Principibus noſtris, emimus, pro parte uxorum ſuarum, quæ fuerunt filiæ Henrici de Brunſvic, Comitis Palatini Rheni, Patrui dicti Ottonis, ſimiliter in eadem curia Imperio conceſſimus, proprietatem nobis debitam in dominium Imperii transferentes. &c. Quapropter cum conſilio aſſenſu & asſiſtentia Principum, Civitatem Brunſvic & caſtrum Luneborg, cum omnibus caſtris, hominibus, & pertinentiis ſuis univimus, & creavimus inde Ducatum, & Imperiali auctoritate dictum conſanguineum noſtrum Ottonem Ducem & Principem facientes, Ducatum ipſum in feudum Imperii ei conceſſimus, ad heredes ſuos, filios & filias hereditarie devolvendum, & eum ſolenniter juxta conſvetudinem inveſtivimus per vexilla, de affluentiore gratia concedentes eidem Decimas Goslariæ Imperio pertinentes.

XXXVI. Occaſionem autem huic novæ inveſtituræ potiſſimum præbebat ortum inter

Fridericum II. Imp. & Ottonem hunc diſſidium, cujus cauſa erat Imperatoris in Urbem Brunſvigam prætenſio, cujus diploma ipſum meminit, quamque plenius explicabo. Erant Henrico Leoni tres filii, Henricus Palatinus Rheni, Otto, poſtmodum Imperator Auguſtus, & Wilhelmus. Otto nullos reliquerat liberos; Henricus Palatinus maſculos quoque nullos, ſed ex priore conjuge Agneta, Conradi Comitis Palatini filia, duas filias, ex quibus major natu nupſit Marchioni Badenſi, minor Duci Bavariæ. Hæ, quoniam ſine liberis mortuus Otto Patruus, cui in diviſione Urbs Brunſviga & vicinæ terræ ceſſerant, in Brunſvicenſe illud territorium ſibi jus arrogabant, quod omne, Illarum nomine, mariti modo dicti Friderico II. pro certa, nec adeò magna pecuniæ ſumma, vendiderunt, petente ſine dubio Cæſare, qui dudum Saxoniæ inhiaverat, & mox præſidiarios milites arci Tanquarderodæ impoſuit. Otto autem, Wilhelmi filius, Leonis unicus Nepos, Lyneburgicæ terræ & Stadenſis Comitatus Dominus, indignè ferens, progenitorum ſuorum bona ab exteris detineri, ex improviſo cum militari manu Urbi Brunſvicenſi ap-

ſi ap-

ſi appropinquat, & mœniis tranſcenſis, ejectoque Cæſariano præſidio, Urbem occupat, quieſcentibus interea Civibus, cum quibus clam antea egerat, ne, ſi quid per vim tentaret, ipſi arma ſumerent. Id malè admodum habuit Cæſarem, ideoque Henricum filium primogenitum, nuper Cæſarem deſignatum, in Saxoniam, comitante Eum Duce Bavariæ, (poſſeſſionem ſcilicet rei venditæ ſuo & Marchionis Badenſis nomine tradituro) miſit, qui tamen jam occupatam arcem & urbem ab Ottone intelligentes, re infecta abierunt. Manſit igitur dominium quidem Urbis & territorij Brunſvicenſis penes Ottonem, ſed & odium Cæſaris erga Eum, qui juri ſuo non renuncians ſemper recuperandi animum habebat; Donec poſt integrum ferè octennium dictus Imperator ex Apulia in Germaniam veniens comitia indiceret Moguntiam. Ubi interventu Principum quorundam Ottoni benevolentium, paciſque ſtudioſorum, lis hæc ita eſt compoſita, ut Otto ſe ſubmitteret Imperatori, & allodiales ſuas ditiones Imperio reſignans, in feudum iterùm ab Imperio eaſdem, aliaque beneficia reciperet, quæ pluribus accu-

 ratiſſi-

ratiſſimè expoſuit, conſummatiſſimus Polyhiſtor, Dn. *Henr. Meibomius*, Avus, in erectione Duc. Brunſvic.

XXXVII. Mihi nunc paucis tantum conſiderare libet, quæ in illis Comitijs, Imperatori beneficio, & tot Principum Imperij conſenſu Sereniſſimæ domui acceſſerint. Ubi primo quidem loco occurrit *Ducalis dignitas*. At illam jam Ottonis Atavus Guelphus VI. anno 1071. domui intulerat, quando Goslariæ in natali Domini ab Henrico IV. Cæſare Dux Bojoariæ creatus eſt, ceu narrat *Lambertus Schafnab.* ad annum illum. Cujus Guelphi nepos Henricus Superbus, illiusque filius Henricus Leo, præter Bavariæ Ducis, Saxoniæ inſuper Ducis, titulum acceperant. Qui dein proſcriptus, & Ducatu Saxoniæ exutus, vix quibuſdam patrimonialibus terris relictis Ducis tamen titulum non depoſuit, quamvis Imperator ipſi ex eo tempore non dederit, uti apparet ex diplomate Epiſcopo Friſingenſi Adelberto dato A. 1180. in quo Fridericus I. eum vocat: *Nobilem virum Henricum de Brunſvic, quondam Ducem Bavariæ & Saxoniæ.* Nihilominus tamen Henricus, Leonis

nis filius primogenitus, ſemper ſe in literis & ſigillis *Ducem Saxoniæ & Comitem Palatinum Rheni*, vocavit: imò Henrici Palatini filius *Henricus* in Epitaphio, quod in monaſterio Schonaugienſi ipſi poſitum eſt, vocatur *Comes Palatinus Rheni, Dux Saxoniæ.* Wilhelmus alter filiorum, non temerè, quod ſciam, Dux, in diplomate tamen fratris Ottonis IV. Imperatoris Hamerslebienſibus An. 1200. dato, *Princeps Lynæburgenſis* vocatur. Wilhelmi filius, *Otto Puer*, viventibus fratribus *Dominus de Luneborg*, ſeu *Otto de Luneborg* dictus eſt, uti etiam vocatur in diplomate Friderici II. mortuis verò fratribus, & occupata Brunſviga, *Dominum de Brunſvic* ſe ſcripſit, Ducem tamen, quod ſciam, nunquam. Illi verò Ottoni collata eſt Ducalis dignitas à Cæſare, & quidem inaudito antea in Imperio Germanico titulo, de *Brunſvic & Lyneborg.*

XXXIIX. In illa jam collatione Ducalis dignitatis id conſiderandum, quod Otto quidem ſua patrimonialia ſeu allodialia bona in Cæſaris proprietatem & dominium reſignaverit, Cæſar verò omne etiam jus, quod ad ſe em-

ptionis

ptionis titulo in Urbem Brunſvicenſem pertinere putabat, Imperio conceſſerit, & in ejus dominium tranſtulerit. Quibus tum omnibus ſimul ſumtis, ut omnes impoſterum lites, & ſimultas inter Imperatorem & Ottonem tolleretur, ampliori titulo infeudatus eſt.

XXXIX. Ut tamen Imperator de bonis quoque imperij ipſi aliquid largiretur (nam hæc quidem omnia allodialia fuerant Majorum Ottonis bona) & pro ſpontanea hac ſubjectione ſe gratum præberet, *de affluentiore gratia, conceßit Eidem Decimas Goslariæ Imperio pertinentes.* Per quam ſolennem donationem ad Serſ.mos Brunſvicenſium & Lyneburgenſium Duces primò omnium hæc Regalia pervenerunt, quæ alias, ut ipſe Imperator teſtatur, *Imperio pertinebant.*

XL. Quamvis enim cum Metallifodinis aliter res ſeſe habeat noſtris moribus, de quibus Generoſus Dominus à *Seckendorf* im Teutſcher Fürſten Staat p.3 c.3 n.2. teſtatur, daß nunmehr ſchwerlich ein Exempel ſein werde / daß ein Regirender teutſcher Käyſer jrgends wo ſolch Berg-Regal / auſſer

auſſer ſeinen Erblanden / in übung habe; olim tamen ſecus fuit, pertinueruntque illa omninò ad Imperium, & inter Imperatorum Regalia fuerunt. Id quod ex ijs quoque, quæ de Harticis Metallifodinis diximus, patet, dum Cæſares ab Ottone M. uſque ſemper eas habuiſſe, vel alijs in feudum tradidiſſe, pluribus oſtendimus. Eſt verò hoc jam tum à nonnullis Juriſpublici Doctoribus oſtenſum, ijs præſertim, qui ad Auream Bullam, per quam Electoribus Argentifodinæ conceduntur, commentati ſunt, aut qui de Regalibus ſcripſerunt: non putem tamen me peccare, ſi ad hujus Cæſarei Diplomatis illuſtrationem, non protrita illa, ſed ex ipſis quoque aliorum Cæſarum tabulis petita, adducam, ut ſuis verbis ſua ſibi jura aſſerant Auguſti.

XLI. Carolinis temporibus quomodo ſeſe res habuerit, vulgo non annotatur. Vetuſtiſſimum quidem diploma refert *Melchior Goldaſtus* in Conſtitut. Imperial. p. 17. Metallifodinarum privilegium exhibens à Carolo M. Comitibus Gleichenſibus conceſſum; quod ita incipit: *Carolus divina favente gratia Romano-*

 rum

rum ac Francorum Rex &c. Terræq; Saxonum & Thuringorum, Dominator, Dilectis ac Nobilibus filiis, Ludovico Seniori, Equiti & Militi noſtro Chriſtiano, exercitusque enim Capitaneo Generali in Hiſpania contra incredulos: nec non ejusdem hæredibus, Carolo & Ludovico, ſalutem. Conſiderata devotione veſtra &c. Verba autem huc pertinentia ita habent: *Propterea tibi tuisque heredibus concedimus tractum Regionis in ſaltu noſtro Thuringiaco, ad 20. milliaria in longitudine, & 10. in latitudine jure hereditario posſidendum, & facultatem damus in territorio diſtricti illius dominationis quærere & fodere aurum argentumque, atque omnia alia metalla, uti debeatis & posſitis. &c.* Ex quibus colligi poſſet, jam tum Carolum M. Metallifodinarum Jus ita inter Regalia majora retuliſſe, ut crediderit, etiam in illis terris, quas pleno hereditario Jure aliis dederat poſſidendas, non licere tamen ipſis aurum argentumque fodere, niſi id ſingulari privilegio Regio eſſet conceſſum. Colligi, inquam, hoc poſſet, ſiquidem ipſæ tabulæ eſſent probatæ ſatis fidei. Sunt autem illæ ab audaculo & ineptiſſi-

mo

mo homine, in quo vanitas & imperitia certarunt, confictæ, idque ita clarum eſt, ut neminem in hiſtoria ævi Carolini verſatum latere poſſit, ſive ad donantis titulum, ſive ea, quæ donantur, ſive eos, quibus donantur, ſive donationis locum, tempusve reſpiciat.

Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta.

Ut mirer, cur magnus *Goldaſtus*, quem fugere talia non potuerunt, in pulcherrimo illo Conſtitutionum Imperialium corpore hanc fœdam maculam extare voluerit.

XLII. Interim Carolino ævo metalla ad Reges pertinuiſſe, non dubito, & colligere etiam id inde licet, quod Ludovicus Pius, cùm inter filios ſuos, Lotharium, Pipinum & Ludovicum, ita divideret Imperium, ut primogenitus Lotharius *ſucceſſor Imperii* conſtitueretur, *cæteri fratres Regiis inſigniti nominibus, in certis locis ſub ſeniore fratre regali poteſtate juxta certa capitula potirentur*, de Metallis ſibi aliquid in favorem minorum filiorum, ſeu fratrum Lotharij, conſtituendum judicarit, metuens, ne alias Lotharius ſenior in illis quoque terris, quas fratribus ejus conceſſerat, ea ſibi vindicaret. Qui

metus Cæſaris fuiſſet fruſtraneus, niſi ita receptum fuiſſet, ut ad ſummum Regentem, quemque alij comiter obſervarent, Metalla pertinerent. Extat hodieque *Charta Diviſionis* Imperij à Ludovico Pio facta, ſed non niſi nuperrime demum ex veteri Codice Bibliothecæ Colbertinæ ab eruditiſſimo *Stephano Balurio* eruta, qui eam in ſplendidiſſima *Capitularium Regum Francorum* editione t. 1. p. 574. comparere voluit. Merentur autem Ludovici Auguſti verba hîc adſcribi: *De tributis verò, & cenſibus, vel* METALLIS, *quicquid in eorum poteſtate exigi vel haberi poterit, ipſi habeant, ut ex his in ſuis neceſſitatibus conſulant, & dona ſeniori Fratri deferenda melius præparare valeant.*

XLIII. Sed progrediamur ad poſteriora tempora, quibus Imperatores ſeu Reges & in Italia, & in Germania, adeoque in toto Imperio Romano Germanico, metallifodinas ad ſe pertinere judicarunt, ceu exemplis indubitatis patebit. FRIDERICUS I. Imp. quando A. 1164. Kalend. Octobr. *Guidoni Guerræ* in terris quæ jam tum poſſidebat, omnia Jura quæ Imperator habebat, indulgeret, ARGENTI FODINAS, FERRI FODI-

NAS

NAS (verba ſunt tabularum à Sigonio lib 13. de Regno Italiæ p. 316. conſervata) *& quicquid è terra ejus erui poſſet, Alpes, montes, valles, & omnia*, QUAE AD SE ATQUE IMPERIUM PERTINERENT, conceſſit.

XLIV. HENRICUS VI. Imp. A. 1189. eaſdem ſibi aſſerit in Diplomate, dato Eccleſiæ Mindenſi, quod *Anonymus collector Chronici Mindenſis, & privilegiorum Mindenſium* à Piſtorio editus p. 743. & deinde *Goldaſtus* t. 3. *Conſtit. Imperial.* p. 362. conſervarunt: uterque hoc nomine benè de publico meritus, cùm Anonymus privilegium ipſum primus & plenius ediderit, Goldaſtus verò aliud mandatum ejuſdem Imperatoris ad Epiſcopos præmiſerit. Nos ex utroque omnia huc facientia apponemus, ut ſimul ea illuſtremus nonnihil, & emendemus, ubi corrupta videntur. Erant ſcilicet tum temporis in Epiſcopatu Mindenſi repertæ Argentifodinæ ſub *Ditmaro*, Epiſcopo Mindenſi XXVII. quod & in *Chron. Mind. à Piſtorio* edito annotatur; prætermiſſo tamen loco, ubi inventæ ſint, quem nec ex ipſis illis tabulis habere licet. Simul ac autem hoc innotuit, Henricus Imp.

Juris ſui tenax, ita ad Epiſcopos & Comites ſcripſit: *Henricus* &c. *fidelibus ſuis Epiſcopis, Mindenſi, Paderburnenſi, Oſnabrugenſi, Comitibus quoque & Nobilibus, & univerſis hominibus in eisdem Epiſcopatibus conſtitutis gratiam ſuam & omne bonum.* CUM OMNIS ARGENTIFODINA AD IURA PERTINEAT IMPERII, & INTER REGALIA NOSTRA SIT COMPUTATA, *nulli venit in dubium, quin ea, quæ nuper in Epiſcopatu Mindenſi dicitur inventa,* AD NOSTRAM TOTALITER SPECTET DISTRIBUTIONEM, *unde in ea nulli homini quicquam Juris recognoſcimus,* NISI HOC A NOSTRA LIBERALITATE VALEAT SPECIALITER IMPETRARE. *Mandamus igitur omnibus vobis & ſingulis, ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipientes; ut nullus veſtrum ſe de prædicta argentifodina intromittat, nec aliquid Juris ſine noſtra licentia ſibi in ea uſurpet.*

XLV. Miſerat autem cum hoc mandato ſuo nuncium ſuum, *Puntium* dictum, qui de illa argentifodina ordinaret & diſponeret: cui ſimul tradiderat (ad terminandam ſine tumultu litem omnem) donationem Eccleſiæ Mindenſi à ſe factam, quæ ita habet: *In nomine*

ne

ne S. & individuæ Trinitatis, Henricus VI. &c. Cum argentifodina quæ eſt in Epiſcopatu Mindenſi conſtituta, AD IURA PERTINEAT IMPERII, & INTER REGALIA NOSTRA SIT COMPUTATA, *notum fieri volumus univerſis Imperii fidelibus, præſentibus & futuris, quod nos fideli noſtro Epiſcopo Mindenſi* (Ditmaro ſcilicet) *Eccleſiæ ſuæ, nec non & omnibus Succeſſoribus ſuis in perpetuum conceſſimus & regali auctoritate confirmavimus: duas partes ejusdem argentifodinæ, cum omni fructu & jure exinde rationabiliter provenient: tertiam verò partem totius argentifodinæ & totius fructus, ſive Juris exinde provenientis, ſive ex* DIVINA, *quæ in aliis locis recipi ſolet, ſive ex Iurisdictione vel Judicio, vel alio quocunque modo proveniat, nobis totaliter & integrè ſalvam eſſe volumus, & quietam conſervari. Ut autem &c.* Ubi non poſſum non monere, male retentam eſſe vocem *Divina* non ab Anonymo illo collectore tantum, ſed judicioſiſſimo quoque cenſore Goldaſto & omnibus alijs, qui illum locum adducunt, cum nullum ibi habeat ſenſum, & eum potius turbet. Scribendum autem omninò arbitror, levi

facta

facta mutatione *decima*: hæc quippe eſt, quæ in alijs locis ex argentifodinis recipi ſolet, quod & ex Diplomate Inveſtituræ Ducalis Ottoni factæ patet, & noſtris moribus notiſſimum eſt. Sed redeundum in viam.

XLVI. FRIDERICUS II. Cæſar, idem, qui poſtea Ottonem Br. & Lyneb. Ducem, aliquot annis ante inveſtivit Ludovicum Palatino Bavarum: in cujus rei memoriam confectas tabulas cum produxerit Ampl. *Marquard. Freherus*, Orig Palatinar. l.2. c.17. p.87. placet ex ijs verba quædam adducere: *Fridericus &c. ex vera ſcientia & de mera liberalitate noſtra donavimus ſibi & heredibus ſuis, & in rectum feudum conceſſimus* OMNE GENUS METALLI, TAM IN AVRO ET ARGENTO, *quàm in aliis, quod in* TERRIS PATRIMONII ET FEVDI SUI *fuerit repertum, cum omni Jure & utilitate exinde proveniente*, ET QVAM NOS ET IMPERIVM PERCIPERE DEBEREMVS. Sunt hæ tabulæ genuinæ ſine dubio, & fortasſis à *Frehero* Conſiliario Palatino, ex ipſo Archivo depromtæ, quas etiam totidem verbis repetit *Goldaſtus* Conſtit. Imper. t. 1 p. 298. & nomina teſtium quorundam emendat. Qui tamen

ſub-

ſubſcriptus eſt annus MCCXCIX in Freheriana pariter & Goldaſtina editione, omninò corrigendus eſt, & ſcribendum MCCXIX. In margine quidem notavit *Goldaſtus* an. 1229. Sed id non admittit temporum ratio. Fridericum enim II. an. 1197. in Siciliæ Regem, anno verò 1212. Aquisgrani contra Ottonem IV. eſſe coronatum, ex hiſtoria conſtat. Ergò annus regni Germanici ſeptimus & regni Siciliæ vigeſimus ſecundus, qui in diplomate habentur, erit annus Chriſti MCCXIX.

XLVII. Idem Fridericus Regale hoc in Miſnia ſibi ſine dubio vindicavit, & habuit: non enim tantum ab eo *Henricus Miſnenſis Epiſcopus an. 1230. obtinuit Jus in Metalla, quæcunque in fundo Eccleſiaſtico foderentur*, ut ex diplomate Imperatoris ad portum Naonis in Carnia ſcripto, refert *Fabricius in annalibus urbis Miſnæ* lib. 1. ad an. 1230. & ex eo *Petrus Albinus* in der Berg Chronick t. 3. p. 17. verùm etiam deinde, *quicquid auri argentive, vel cujusvis metalli ex terris foderetur, aut in aquarum decurſibus reperiretur, dicavit templo Miſnenſi*, ceu mox idem *Fabricius* ſcribit ad A. 1233. po-

ſteriori conſtitutione aut prius confirmans, aut plus etiam largiens.

XLVIII. Nec minus idem ille Fridericus II. Imp. aliis quoque Imperii Statibus Metallifodinarum uſum liberaliter conceſſit. Ita referunt *Laurent. Peccenſtein*, Theatr. Saxon. p. 1. c. 17. ut & *Goldaſt* Imp. Conſt. p. 1. p. 298. Diploma, Dominis Ruthenis de Plauen datum, cujus hæc ſunt verba: *Fridericus II. &c. Dilectis ac Nobilibus filiis Henrico Seniori, Regni noſtri Advocato, & exercitus noſtri Capitaneo, Domino de Plauen, & Henrico Iuniori, ſtrenuo militi, ejus filio, ſalutem &c. Propterea vobis Henrico Seniori & Iuniori de Plauen, & omnibus veſtris heredibus facultatem concedimus, & poteſtatem, quærere & fodere aurum & argentum, aliaque omnia metalla, uti debeatis & posſitis.* (Sunt ipſiſſima verba, quæ in fictitio privilegio Caroli, Comitibus Gleichenſibus dato, comparere voluit Falſarius, de quo ſupra, qui videtur ex hoc ipſo ſuum conſtruxiſſe, nimis manifeſta fraude.) *Et ſi quæ vel in præſenti, vel in poſterum aurifodinæ, vel argenti, aut cujuſcunque æris commoda vel utilitates in territorio diſtricti do-*

mina-

minationis veſtræ ſupervenerint, hæc vobis & heredibus cedant, cum proventu omnimodo, Nobis nec alicui ulli aliquid inde teneri debere &c. Datum ad portam Naonis in Carinthia A. 1232. 10. Maji.

XLIX. Memoratu quoque vel maximè digna ſunt, quæ de bello ob denegatas Alberto Cæſari Decimas metallicas inter hunc & Bojemiæ Regem exorto, *Joh. Dubravius* Hiſtor. Bohem. lib 18. ad A. 1302 p. 174. narrat. Poſtquam enim pluribus expoſuit, Wenceslaum Bojemiæ Poloniæque Regem, ideò, quod filio ſuo Wenceslao juniori Hungaricam coronam acquiſiviſſet, indignationem & iram Bonifacij Pontificis promeruiſſe, qui proinde adverſus hunc concitaverit Albertum Imperatorem, jam tum invidia erga eum flagrantem, quod Wenceslaus tot tamque florentibus Regnis brevi partis, potentia ſe anteiret, de Imperatore ita pergit: *Occaſione tantum opus erat, ad dirimendam rurſus amicitiam, quam facile Albertus reperit, qui nihil cupiebat, niſi Venceslaum lædere. Petit igitur ab eo* NVLLO IVRE, NVLLOQVE CAESARVM EXEMPLO, DECVMAS ARGENTI, *quod in*

Bojemia ex montibus puteisq; argenteis, ac præcipuè Cuthnenſibus, erueretur, inquiens, EODEM IVRE ATQVE EADEM CONDITIONE OBLIGATAM ESSE IMPERIO BOIEMIAM, QVA CÆTERÆ PRINCIPVM IN GERMANIA PROVINCIÆ, *quæ à Cæſare Jurisdictionem ſuam accipiunt, ut merito Cæſar viciſſim ab illis Decumas metalli exigat.* Addit deinde reſponſionem Wenceslai: *Se non obſtare quo minus Albertus* VECTIGALIBVS CÆSARIBVS DEBITIS, IVRE SVO VTATVR FRVATVRQVE, *modo ab alienis ſibi temperet, quorum in poſſeſſione perpetua ſemper fuerint, non ſolum Reges, ſed etiam ante illos Principes Bojemiæ, qui ſic à Cæſaribus in amicitiam & fidem recepti ſint, ut præter honorem, quem majeſtati Cæſareæ deberent, cætera immunes & liberi eſſent. Hanc adeò libertatem majores ſuos, ſeque in hodiernum diem uſurpaſſe, eandem velle inviolatam poſteris quoque ſuis tradere &c.*

L. Ita acriter Regis ſui jura & libertatem defendere conatur Dubravius, quo ipſo tamen fidelis magis ſubditi, quàm infucati Hiſtorici, ſincerive arbitri partes agere videtur. Quamvis enim fortaſſis non ſit omni ex parte verum

quod

quod credi ſibi voluit Albertus Imperator, *planè eodem jure atque eadem conditione obligatam eſſe Imperio Bohemiam, qua cæteræ Principum in Germania Provinciæ*; tamen nec illud verum eſt, quod Wenceslaus reſpondit, Bohemiam *honorem ſolum Majeſtati Cæſareæ debere, cætera liberam & immunem*, ſunt enim hæc liquida ex iis, quæ diſſeruerunt Viri hiſtoriæ omnis & rerum Imperij peritiſſimi *Goldaſtus* in lib. de Regno Bohemiæ & *Dn. Herm. Conringius* in aureo de finibus Imperij libello c. 29. Neque contentus illa reſponſione fuit Albertus Cæſar, ſed conſcripto exercitu jus ſuum ſibi vindicare conatus eſt, fruſtra tamen tum quidem.

LI. Quamvis etiam idem poſtulatum deinde à Bohemis per Cæſares eſſe, non meminerim me legiſſe, fortaſſis, quod Imperium deinceps parum eſſet quietum, Henricus verò Lucenburgicus Imperator non argentifodinis ſolis, ſed toti Regno Bojemiæ, filijs ſuis, extinctis Venceslais, acquirendo inhiaret, non tamen idcirco Reges Bojemiæ prætenſæ libertatis ſatis fuerunt ſecuri; aut ſe in quieta metallifodinarũ poſſeſſione eſſe crediderunt. Cur enim alias Carolus

lus IV. Imperator Aug. & idem quoque Bohemiæ Rex, dicti Venceslai Senioris ex filia Nepos, promulgatâ Aurea Bulla, dum omnibus & ſingulis Electoribus, in ſpecie tamen Bohemiæ Regi, Argentariæ Regale conceſſiſſet? Privatum enim præcipuè ſuum, ut Bohemiæ Regis, commodum, reſpicere illo ipſo privilegio voluit, cum ex reliquis Electoribus illos, quorum terras natura Metallis nobilitavit, jam ante A. B. ſimile privilegium aſſecutos eſſe conſtet; quemadmodum Electoris Palatino-Bavari diploma ſupra adduximus, de Saxoniæ verò Ducibus idem aſſerit *Sim. Piſtor.* Conſ. 4, n 7. poſito poſt Conſil. Modeſt. Piſt. Vol. 2. Quod ſi nullum fuiſſet dubium de libertate Bohemiæ, ſi Metallifodinarum jus jam tum ad eos pertinuiſſet, cur Carolus IV. novo privilegio, nullâ factâ veteris Juris mentione (cùm ipſe tamen Rex Bohemiæ eſſet) hoc ipſis dediſſet? Merentur ſane hæc, quæ diſputavimus, ijs addi, quæ de jure Imperij in Bohemiam Viri clariſſimi tradiderunt.

LII. Hoc tamen inſuper etiam, quod ad hunc locum imprimis pertinet, ex *Dubravio* diſcimus, non negatum fuiſſe aut oppugnatum

jus

jus illud, quod Cæſar prætendebat in Argentifodinas Imperij, ſed eo quaſi conceſſo negaſſe tantum Wenceslaum, ſuam ditionem eodem jure atque conditione eſſe obligatam Imperio, qua aliæ Principum in Germania Provinciæ. Sive igitur Bohemia obnoxia ſit Imperio, ut aliæ Provinciæ, ſive non, & peculiari gaudeat privilegio, Imperator tamen ad alias metallifodinas in Imperio, nullo privilegio exceptas, jus habebit.

LIII. Hæc igitur alias ad Imperium tum temporis indubitato pertinentia jura, & Regalia ſua, Fridericus II. Imp. Ottoni Brunſvicenſium Duci dedit, & donationē tabulis modo productis, & tot Principum conſenſu roboratis, confirmavit. Dedit autem Ottoni, & in illo Ottone omnibus ab eo deſcedentibus, & ita hodiernis quoque Ducibus Brunſvicenſibus ac Lyneburgenſibus. Quamvis enim deinde diviſi ſint in certas lineas, ut vocamus, ab Ottone tamen, ex Henrici Leonis poſteris ſolo ſuperſtite, derivantur omnes: unde controverſia anno 1634. mota facilè decidi poteſt, ceu in Serſ.mi Br. & Lyn. Ducis AVGVSTI glorioſæ memoriæ, literis, à *Screibero* l. c. p. 50. productis, legere licet: in

quibus

quibus quæ nervoſè, ſed ſuccinctè aſſeruntur, ex ijs ipſis, quæ hâc diſſertatione diximus, & adhuc dicemus, lumen accipiunt.

LIV. Et id quidem etiam, quod in Diplomate ſcribitur: *Decimas Goslariæ* datas eſſe, poſſit alicui ſatis videri obſcurum, cum non determinetur, quales illæ decimæ ſint. Scilicet non tantum medio ævo Hiſtorici paucis multa narrabant, & ita narrabant, ac ſi poſteritas æquè omnes circumſtantias noviſſet, ac illi, qui tum vivebant. verùm etiam in Cæſarum præceptis, & ad memoriam poſterorum confectis tabulis plurima omittebant, quæ ad rei notitiam pertinebant, &, ſi non alia, certe vel nomina propria illorum, vel officiorum, quorum res agebatur: quod pluribus imò infinitis exemplis oſtendi poſſet. Quæ igitur dubia ſunt, aliunde ex Hiſtoria & congeneribus monumentis illuſtrari debent. Ad illa autem, quæ de *Decima Goslariæ* in tabulis Cæſareis habentur, rectè intelligenda, non tàm Hiſtoricorum lectio quicquam conferre poteſt, cùm in ijs altum de ea ſit ſilentium, quàm aliorum de ijs loquentium documentorum collatio, quamvis illa ſint rariſſima. Cûm

itaque